

Motion till riksdagen 2017/18:3126

av **Beatrice Ask m.fl. (M, KD)**

Förebyggande av våldsbejakande extremism – fler åtgärder behövs

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att mobilisera goda krafter i civilsamhället och näringslivet för att motverka våldsbejakande extremism och radikalisering, särskilt i digitala miljöer, och om en nationell kommunikationsstrategi mot våldsbejakande extremism och för demokratiska värderingar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av hur många svenska trossamfund som tar emot utländska bidrag samt vilka belopp, ändamål och villkor som förekommer, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förslagen i manualen för hantering av IS-återvändare som utarbetats inom EU och om att kunskap i relevanta delar bör förmedlas till berörd offentlig verksamhet och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Efter sommarens fega attack kan nu Barcelona läggas till den allt längre lista av europeiska metropoler som drabbats av islamistiskt motiverade terroråd. Vi minns också hur nazister var ett ovälkommet inslag under Almedalsveckan, samtidigt som vänsterextremister genomförde våldsamma upplopp vid G20-mötet i Hamburg. Våldsbejakande extremism är alltså högst närvarande och måste motverkas varhelst den dyker upp. Allianspartierna i konstitutionsutskottet har var för sig och tillsammans tidigare föreslagit en rad åtgärder för att förebygga våldsbejakande extremism och det har lett till två uppgörelser, 2016 och 2017, med regeringspartierna i konstitutionsutskottet. I den här motionen presenteras ytterligare förslag för att förbättra det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism.

Det finns tre extremistiska inriktningar i Sverige, farliga var och en på sitt sätt. Vänsterextremismens brutalitet visades nyligen i Hamburg. De säger sig tro på rättvisa och jämlikhet, men i själva verket tror de på den starkes rätt. Demokratin ger varje människa en röst, den tydligaste formen av jämlikhet, men de vänsterextrema accepterar inte demokratin när ”fel beslut” fattas. Den som kastar sten på polisen kastar också sten på demokratin.

Högerextremister har begått mord och andra våldsdåd i vårt land. De säger sig älska Sverige, men i själva verket hatar de allt Sverige står för – demokrati, yttrandefrihet och alla människors lika värde.

Militanta islamister, som på senare tid gjort sig skyldiga till grymma dåd i städer som Paris, London, Stockholm och nu Barcelona, anser att religionen ger dem rätten att mörda dem som inte lever enligt deras extrema världsåskådning. Genom sina terrordåd försöker de skapa splittring mellan muslimer och icke-muslimer. Deras extrema version av islam avvisas av den stora majoriteten av världens muslimer och en del av det förebyggande arbetet bör därför vara att stödja muslimska grupper som vill motverka extremism.

I Sverige räknas antalet våldsbejakande extremister inte längre i hundratal, utan i tusental. De av dessa som begår brott ska möta rättsväsendets fulla kraft men även det förebyggande arbetet måste bli bättre. I den här motionen presenterar vi tre förslag.

Nationell kommunikationsstrategi mot våldsbejakande extremism och för demokratiska värderingar

Det är angeläget att vi är många som står för det demokratiska samhällets värden och som är beredda att ta debatten och kontrastera extremisternas konspiratoriska världsbild, deras våldsförhärligande och deras inskränkthet med vår öppenhet, vår tro på människans okränkbarhet och vår tro på rättsstat och tolerans.

Internet och sociala medier används ofta för att sprida våldsförhärligande budskap och utgör ett kraftfullt verktyg i rekryteringen till extremistiska grupperingar. Detta framgick inte minst vid den hearing om radikaliserings i digitala miljöer som konstitutionsutskottet och justitieutskottet anordnade våren 2016. IS bedriver en omfattande propagandaverksamhet och har en stor och professionell organisation för detta ändamål.

Det är viktigt med ett mer proaktivt förhållningssätt för att upptäcka och agera mot våldsbejakande propaganda och rekrytering till terroristorganisationer, vänsterextrema, högerextrema och islamistiska. En del av ett framgångsrikt, proaktivt arbete för att motverka våldsbejakande extremism och radikaliserings i digitala miljöer är att bemöta de extremistiska uttrycken där de visar sig och ifrågasätta och motbevisa påståenden och mytbildning. Det behövs även att olika typer av kommunikatörer sprider positiva motbudskap om demokrati och våra grundläggande värden.

Staten är ofta inte en effektiv avsändare av argument vare sig mot extremism eller för frihet och demokrati. I de grupper där islamister värvar nya anhängare har svenska myndigheter generellt sett låg trovärdighet. I stället behöver det civila samhället mobiliseras. Utomlands finns goda exempel på kommunikationsarbete som drivs av enskilda individer och ideella organisationer, till exempel den brittiska kampanjen #notinmyname (”inte i mitt namn”) som byggs upp av brittiska muslimer som tar avstånd från IS. I Danmark ska man bilda vad man kallar en allians mot online-radikaliserings som samlar representanter från myndigheter, organisationer och

civilsamhället. I anslutning till den alliansen ska även etableras vad man kallar en kår av ”digitala förnuftsroster” driven av civilsamhället. Facebook bedriver i vissa länder redan ett omfattande arbete på detta område. Också i Sverige finns enskilda goda exempel, men mycket mer behövs.

Vi menar därför att regeringen bör ta initiativ till en nationell kommunikationsstrategi mot våldsbejakande extremism och för demokratiska värderingar. I arbetet med denna strategi är det viktigt att involvera till exempel företag som arbetar med sociala medier, kommunikation och marknadsföring och sådana muslimska organisationer som tar tydligt avstånd från extremism och terrorism. Syftet bör vara att identifiera kommunikationsmetoder och utarbeta budskap som kan förväntas vara effektiva för att påverka olika målgrupper, och därmed öka deras motståndskraft gentemot extremistiska budskap. Ungdomar är förstås en nyckelgrupp, men sympatier för våldsbejakande islamism är i många fall inte något som man lämnar bakom sig med stigande ålder – i motsats till vad som ofta gäller högerextremism och vänsterextremism – utan islamistiska värderingar finns ofta kvar upp i vuxen ålder. Även vuxna behöver därför nås av budskap som utmanar extremism och förespråkar demokrati. Attitydpåverkan tar tid. Det är därför angeläget att arbetet bedrivs brett och uthålligt.

Översyn av utländska bidrag till svenska trossamfund

Religionsutövningen i Saudiarabien och Qatar domineras av wahhabismen, en fundamentalistisk riktning inom sunniislam. Riktningen grundades på 1700-talet. Dess anhängare strävar efter att följa Koranen och sunna så som man menar att profeten Muhammed och de tre första generationerna muslimer efter honom gjorde. Man förkastar på denna grund helgondyrkan, gravprocessioner, dekadent leverne, världsliga njutningar och alla andra seder och bruk som inte uppfattas vara i linje med den gudfruktiga livsstil de ursprungliga muslimerna påstås ha haft.

Det kungliga huset Saud förfogar enväldigt över den politiska makten i Saudiarabien medan ätten Al ash-Sheikh, ättlingar till wahhabismens grundare, traditionellt kontrollerar det saudiska religiösa etablissemang. Med wahhabismen följer även islamism, föreställningen att religionen är överordnad den sekulära staten och därmed exempelvis demokratiskt valda institutioner, i den mån sådana förekommer.

Det är väl känt att saudier och Saudiarabien ger ekonomiskt stöd till muslimsk verksamhet, till exempel moskéer, på olika platser i världen. 2011 rapporterades i olika medier att saudiska pengar finansierat Göteborgs nya moské, som kostade 67 miljoner kronor. Företrädare för Sveriges Muslimska Stiftelse framhöll dock att sauderna inte ställt några religiösa motkrav. Moskén på Medborgarplatsen i Stockholm tackade dock nej till saudiska pengar, eftersom finansörerna krävde majoritet i styrelsen och att få tillsätta imam¹.

Dagens Samhälle skrev den 21 maj 2015 om den planerade moskén i Trollhättan, som fått löften om bidrag från den Kuwaitbaserade organisationen International Islamic Charity Organization (IICO):

Att Saudiarabien finansierar moskébyggen runt om i världen är ett faktum, senast omskrivet i Dagens Samhälle (nummer 19/2015) av socialantropologen och islamkännaren Aje Carlbom vid Malmö högskola: ”Sedan 1970-talet har

¹ <http://www.svt.se/ug/diktaturstaten-saudiarabien-betalar-goteborgs-nya-moske>.

Saudiarabien varit globalt aktivt med att missionera för sin tolkning av islam, så kallad wahhabism eller salafism. Det är den mest bokstavstroga varianten av islamiska tolkningar (sunnitiska).” Pengar till moskébyggen är ett sätt att sprida denna extrema variant av världsreligionen. IICO är baserat i Kuwait, men på organisationens webbplats avslöjas band till Muslim World League, som via ett trettiotal kontor på fem kontinenter organiserar den saudiska missionen. IICO:s vice styrelseordförande, saudiern Abdullah Omar Nasseef, var dessutom tidigare Muslim World Leagues generalsekreterare. Sammansättningen av IICO:s styrelse avslöjar även kopplingar till Muslimska brödrskapet, vars syfte är att vinna politiskt inflytande för en konservativ religionstolkning. En av styrelseledamöterna, Yusuf al-Qaradawi, betraktas som brödrskapets chefsideolog och är ökad för upprepade hatiska utfall mot judar.

Religionsfrihet är ett kännetecken för våra västerländska demokratier, och det står även utländska medborgare och organisationer fritt att stödja den ena eller den andra religiösa inriktningen i vårt land. I ljuset av problemen i Sverige och andra västländer med radikaliserings och islamism är det dock olyckligt att wahhabismen sprids i västvärlden med stöd av betydande saudiska resurser. Det försvagar de krafter inom den muslimska världen som hellre vill se en moderat islam i samexistens med demokratiska samhällen, det försvagar stödet för demokratiska värderingar och det riskerar att skapa ökad ideologisk grogrund för radikaliserings och i förlängningen våldsbejakande islamism.

Det är dock oklart i vilken utsträckning som trossamfund i Sverige tar emot utländska bidrag och i vilken mån dessa bidrag är förknippade med villkor av olika slag. För att få en tydligare bild av detta och därmed bättre kunna bedöma om sådana bidrag utgör ett påtagligt problem menar vi att regeringen bör ta initiativ till en översyn av hur många svenska trossamfund som tar emot utländska bidrag samt vilka belopp, ändamål och villkor som förekommer.

Mer eller mindre omfattande sådana studier har genomförts i andra europeiska länder. Riksdagens utredningstjänst redovisar i rapporten Trossamfund som tar emot pengar (dnr 2017:759) studier från Tyskland, Frankrike och Nederländerna.

Utredningstjänsten vid den tyska förbundsdagen konstaterar i en rapport att diskussionen i Tyskland om utländsk finansiering av religiös verksamhet främst har handlat om vissa muslimska gruppers finansiering från Turkiet och Saudiarabien. Det finns däremot inga systematiska undersökningar om omfattningen av det ekonomiska stödet från de båda länderna.

Den franska senaten har genomfört en relativt omfattande studie av hur den muslimska folkgruppen i Frankrike bedriver och finansierar sin religiösa verksamhet. I den del av rapporten som behandlar finansiering av muslimsk trosutövande konstaterar författarna och ansvariga senatorer att finansieringen av muslimska församlingars verksamhet i Frankrike till största delen sker genom bidrag från medlemmarna själva. Det förekommer viss finansiering från Marocko, Algeriet, Turkiet och Saudiarabien, men det rör sig främst om stöd till större moskébyggen och inköp av lokaler.

Nederländernas parlament, andrakammaren, gav 2014 uttryck för en önskan om att det skulle tas fram en studie över hur stort det eventuella utländska stödet var till muslimska trosutövare i Nederländerna. Det oberoende forskningsinstitutet Rand fick därför i uppdrag att genomföra en förstudie för att undersöka om det var möjligt att genomföra en mer detaljerad undersökning. Det framgår inte av RUT-rapporten om förstudien har följts av någon fullständig studie.

Manual för hantering av IS-återvändare

En fråga som har varit mycket uppmärksammas på senare tid rör hanteringen av så kallade IS-återvändare. Omkring 150 personer har återvänt till Sverige efter att ha stridit för terrorgruppen IS i Syrien eller Irak. Ett fåtal av dem har åtalats för brott.

Utgångspunkten för all diskussion om IS-återvändare måste vara att den enskilde tar ansvar för sina handlingar. Polis och åklagare måste göra allt som står i deras makt för att klarlägga om IS-återvändare har begått brott i Sverige eller utomlands. På grund av svårigheter att säkra bevisning om vad som verkligen hänt i Syrien och Irak kan det hända att IS-återvändare inte kan åtalas men fortfarande förespråkar våldsbejakande islamism. De utpekas av Säkerhetspolisen som ett tydligt säkerhetsshot samtidigt som de också kan rekrytera nya IS-anhängare, inte minst bland ungdomar.

På förslag av allianspartierna uppmanade riksdagen redan i februari 2016 regeringen att säkerställa att myndigheter och kommuner har beredskap att ta hand om återvändare. Detta räcker dock inte och allianspartierna föreslog därför ytterligare åtgärder, vilket ledde till ett nytt tillkännagivande i juni 2017, genom vilket regeringen uppmanas att överväga att inrätta statlig avhopparverksamhet för IS-återvändare. Aktiva åtgärder måste sättas in för att försöka förmå IS-återvändare, som inte kan åtalas, att lämna sitt gamla liv och de som väljer att ta steget måste mötas av en professionell avhopparverksamhet, som har förmåga att hantera personer med den bakgrund vi här talar om.

Det var förmodligen feltänkt från början att socialtjänsten – eller i någon mån frivilligorganisationer – skulle vara första och sista instans att möta återvändarna, utan annan statlig hjälp än vissa utbildningsinsatser. Kommunerna behövs i det förebyggande arbetet, men det är inte rimligt att kräva att de var och en ska bygga upp kompetens för att hantera personer av det här slaget. Den nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism talade under våren 2017 om att bygga upp ett nationellt kompetensteam för att ge handfast stöd till kommunerna. Det är en möjlighet som bygger vidare på det nuvarande kommunala ansvaret, men ger kommunerna statligt stöd i hanteringen av konkreta ärenden. Det måste i så fall kombineras med en översyn av sekretesslagstiftningen, så socialtjänsten kan få information om de återvändare som finns i kommunen. Alliansen och regeringen enades i terrorismuppgörelsen våren 2017 om en sådan översyn.

För att aktiva åtgärder snabbt ska sättas in gentemot IS-återvändare är det angeläget att både ett kommande statligt kompetensteam och kommunerna, särskilt socialtjänsten, tar till sig bästa tillgängliga kunskap om hur man bör hantera IS-återvändare. EU:s Radicalisation Awareness Network, där bland andra den svenske terrorismforskaren Magnus Ranstorp vid Försvarshögskolan ingår, har utarbetat en omfattande manual för hantering av IS-återvändare med titeln Responses to returnees: Foreign terrorist fighters and their families.²

Regeringen bör säkerställa att de föreslagna åtgärderna i manualen analyseras och bedöms för att kunna implementeras i Sveriges arbete mot radikaliserings. Regeringen bör också ta initiativ till att kunskap om innehållet i manualen förmedlas till berörd offentlig verksamhet. Det är förstås berörda myndigheter som har att fatta beslut om vilka åtgärder som ska vidtas i enskilda fall och dessa beslut måste vara förenliga med gällande rätt.

² https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/ran_br_a4_m10_en.pdf

Beatrice Ask (M)

Tuве Skånberg (KD)

Marta Obminska (M)

John Widegren (M)

Annicka Engblom (M)

Lisbeth Sundén Andersson (M)